

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2021

Enes İLHAN

Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal
Üniversitesi / Türkiye
enesilhan@nku.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-4452-5717>

Necâtî Bey'in Kastamonu Hayatına Dair Bazı Tespitler ve Düzeltmeler

*Some Determinations and Corrections on Necâtî Bey's
Life in Kastamonu*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 15.05.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 14.07.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2021

Atıf/Citation

İLHAN, E. (2021). Necâtî Bey'in Kastamonu Hayatına Dair Bazı Tespitler ve Düzeltmeler.
Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 5 (2), 1030-1049. <https://doi.org/10.34083/akaded.937747>

İLHAN, E. (2021). Some Determinations and Corrections on Necâtî Bey's Life in Kastamonu.
Journal of Academic Language and Literature, 5 (2), 1030-1049.
<https://doi.org/10.34083/akaded.937747>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Necâti Bey'in hayatına dair belirsizliklerin büyük bir kısmı gençliği ve İstanbul'daki hayatı etrafında şekillenir. Bu hususta Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerini esas alan edebiyat tarihlerinde ve müstakil çalışmalarda Necâti'nin gençliğinde Kastamonu'ya gittiği, şiirleriyle meşhur olduktan sonra tekrar İstanbul'a gelerek Fatih'e kaside sunduğu ifade edilmektedir. Necâti'yi hangi nedenlerin Kastamonu'ya yönlendirdiği üzerinde durulmamakta ve bazı tahminler ile durum geçiştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Necâti'nin 1483-1504 yılları arasındaki İstanbul yaşamı, başta padişah olmak üzere devrin ileri gelen devlet adamlarına sunduğu kasideler ile özetlenmektedir. Yaklaşık on dokuz yıla yakın bir sürenin Necâti'nin sunduğu on dört kaside ile anlatılması makul görünmemektedir. Oysa *Latîfi Tezkiresi*'nde Necâti'nin Kastamonu'ya Şehzâde Mahmûd ile beraber gittiği açıkça bildirilmektedir. Gençliğinde Kastamonu'da olan Necâti'nin, Kastamonu'da beş sene sancak beyi olarak bulunan Cem Sultân'a kaside sunmamış olması çelişkilidir. Bu çalışmada *Latîfi Tezkiresi*'nde yer alan bu bilginin sağlaması yapılacak ve Necâti'nin gençliğinde Kastamonu'ya gitmesi ile ilgili çelişkili durumlar tespit edilecektir. Böylelikle Necâti'nin Kastamonu hayatına dair edebiyat tarihlerinde görülen belirsizlikler giderilecektir.

Anahtar sözcükler: Necâti Bey, Kastamonu, *Latîfi Tezkiresi*, Şehzâde Mahmûd, kaside

Abstract

Most of the uncertainties about the life of Necâti Bey arise around his youth and his life in Istanbul. In this regard, it is stated that in the literature history books based on Kınalızâde and Beyânî's Tezkires and in individual studies, Necâti went to Kastamonu in his youth, came back to Istanbul after becoming famous with his poems and presented poems to Fatih. There is no emphasis on what reasons led Necâti to Kastamonu and some estimates are attempted to evade the situation. In addition, the life of Necâti in Istanbul between the years 1483-1504 is summarized with the poems he presented to the sultan and important statesmans. However, it is clearly stated in Latîfi's Tezkire that Necâti went to Kastamonu with Prince Mahmûd. It seems contradictory that Necâti who was in Kastamonu in his youth didn't present a poem to Cem Sultân who was governor of Kastamonu for five years. In this study, this information in Latîfi's Tezkire will be checked and contradictory situations related to Necâti's going to Kastamonu in his youth will be determined. Thus, uncertainties about the life of Necâti in Kastamonu in the history of literature will be removed.

Keywords: Necâti Bey, Kastamonu, *Latîfi's Tezkire*, Prince Mahmûd, kaside

Giriş

Anadolu’da ilk tezkire yazımının Sehi Bey (ö. 955/ 1548)’in 945/ 1538’de *Heşt Behişt* adlı eseri ile başladığı düşünüldüğünde XIV. ve XV. yüzyıl şairleri hakkında bilgi edinme yollarının ne şekilde olduğu önemli bir soru olarak durmaktadır¹. Tezkirelerde yer alan şairlerle ilgili bilgiler kadar bu bilgilerin elde ediliş şekilleri de mühimdir. Zira bilgiye ulaşma biçimi ne kadar sağlıklı ise bilgi de o kadar sağlıklı olur. XVI. yüzyıl tezkirelerine baktığımızda eserlerde yer alan bilgilerin sözlü bir rivayete mi dayandığı yoksa yazılı bir kaynaktan mı alındığı tam olarak anlaşılamamaktadır². Tezkire yazarları ya bizzat şairle görüşür veya şairi tanıyan kimselerden bilgi alır. Tezkire yazımına ömrünü adanmış olan tezkire yazarları, gençliklerinden itibaren girdikleri her ortamda -şiir, eğlence, ilmi meclisler vb.- şairlerle ilgili anekdotları toplamış ve hayatlarının son evrelerinde de bunları bir araya getirerek tezkirelerini oluşturmuşlardır. Genelde tezkire yazarlarının ölümüne yakın tarihlerde eserlerini tamamladıkları tespit edilmektedir (Çınarcı, 2014; Çınarcı, 2016). Tüm bu sebeplerle tezkirelere dayalı yapılacak herhangi bir çıkarımda ya başka kaynaklardan destekleyici bilgilere ulaşılmalı ya bilginin elde edilme sıhhati sorgulanmalı ya da bilgi mantık süzgecinden geçirilmelidir.

Necâti’nin Kastamonu hayatı ile ilgili bilgiler de bu türden bir sorgulamayı ve başka kaynaklarca desteklenmeyi gerektirmektedir. Gerek tezkirelerde gerekse tezkirelere dayanan edebiyat tarihlerinde Necâti’nin gençliğinde Kastamonu’ya gitmesi, Kastamonu’da şiiirleriyle şöret bulup bir kış günü Fatih’e kaside sunmak için İstanbul’a gelmesi, 1483 yılından 1504 yılına kadar İstanbul’da kalması ve bu sürede başta II. Bâyezîd olmak üzere devrin ileri gelen devlet adamlarına kasideler yazmak suretiyle hayatını idame ettiği yönündeki söylemler cevap verilemeyen pek çok soruyu da beraberinde getirmektedir. İncelenen edebiyat tarihi kitaplarında ve başta Tarlan ve Çavuşoğlu olmak üzere araştırmacılarca Necâti üzerine yapılan akademik çalışmalarda Necâti’nin Kastamonu ve İstanbul hayatı, tezkirelerden elde edilen yetersiz bilgilerin tekrarıyla ve tahmine dayalı genel ifadelerle geçiştirilmektedir. Yalnızca belirli tezkirelerde geçen ve Necâti’nin hayatı ile ilgili belirsizliği daha da artıran bilgilerin temel alınması bunun yanı sıra Latîfi’de yer alan “Sultân Bâyezîd oğlu Sultân Mahmûd ile Kastamonu’ya gelmişler ve orasını vatan

¹*Garibi Tezkiresi* de *Heşt Behişt*’le aynı dönemde yazılmış, lakin *Heşt Behişt*’ten önce mi yoksa sonra mı yazıldığı net olarak bilinemediğinden *Sehi Bey’in Tezkire’si* kaleme alınan ilk tezkire olarak gösterilmiştir. Detaylı bilgi için bk. (Babacan, 2012).

²Rıdvan Canım tezkire kaynakları olarak daha önce yazılmış tezkireleri, tezkire dışında kalan divan, mecmua, risale ve çeşitli biyografik eserler ile şairler hakkında nakledilen rivayetleri göstermektedir. Ancak tezkire yazarı çoğu zaman kaynak belirtmediği için bir bilginin rivayete mi dayandığı veya başka bir kaynaktan mı alındığı belirlenememektedir (Canım, 2018).

kılmışlardır³ ifadesinin dikkate alınmaması, Necâti'den bahseden kaynakların genel tavrıdır.

XVI. Yüzyıl Tezkirelerine Göre Necâti'nin Kastamonu Hayatı

Tezkirelerde, Necâti'nin hayatı ile ilgili belirsizliklerle dolu malumatlardan birisi de Kastamonu'ya gidişi etrafında gelişir. Bu konuda belirleyici ve kaynak görevi gören tezkireler XVI. yüzyıla ait tezkirelerdir. Diğer yüzyıllarda yazılan tezkire ve tezkire benzeri biyografik eserler, Necâti ile ilgili bilgileri XVI. yüzyıl tezkirelerinden alınılmaktadır. Bu bakımdan tezkirelerde Necâti'nin Kastamonu hayatı ile ilgili bazen birbiri ile örtüşen bazen de birbirinden farklı bilgilere değinirken kaynak olarak XVI. yüzyıl tezkireleri esas alınacaktır.

XVI. yüzyıl tezkireleri içerisinde Necâti'nin Kastamonu'ya gidişinden bir vesile ile bahseden tezkireler Latîfi (ö. 990/ 1582), Âşık Çelebi (ö. 979/ 1572), Kınalızâde (ö. 1012/ 1604) ve Beyânî (ö. 1006/ 1597) tezkireleridir⁴. Tezkireler incelendiğinde Necâti'nin Kastamonu'ya gidişi ile ilgili ileri sürülen üç farklı görüş tespit edilmektedir. İlk görüş Necâti'nin Kastamonu'ya Sultan Bâyezîd oğlu Şehzâde Mahmûd ile gittiği ve orasını vatan tuttuğu yönündedir (Canım, 2018). Latîfi'ye ait olan bu bilgiye göre Necâti'nin yaşamında Kastamonu, çok önemli bir merhaleyi oluşturmaktadır. Zira Necâti asıl şöhretine Kastamonu'da ulaştığı gibi şiirlerinde Kastamonu'ya ait bazı yerel tabirleri kullanacak kadar Kastamonu'yu benimsemiştir⁵. Burada dikkat çeken husus, Necâti'nin Kastamonu'ya Şehzâde Mahmûd (ö. 913/ 1507-8) ile beraber gitmesidir.

II. Bâyezîd, Amasya'da sancak beyi iken 880/ 1475-1476 yılında dünyaya gelen Şehzâde Mahmûd, çocukluk yıllarını babası ile beraber Amasya'da geçirir. Fatih'in 886/ 1481 yılında vefatı ile tahta geçen II. Bâyezîd, oğullarını sancaklara bey olarak görevlendirir. Bu vesile ile Fatih tarafından 1460-61 tarihlerinde Candaroğulları'ndan savaşız teslim alınan ve bir müddet (1469-1474) II. Bâyezîd'in kardeşi Cem Sultân tarafından idare edilen Kastamonu'ya Şehzâde Mahmûd sancak beyi olur. Şehzâde Mahmûd'un Kastamonu'ya ne zaman geldiği belli değildir. Ancak Kastamonu tahrir defterlerini inceleyen Yakupoğlu'na göre, şehzâdenin 1485-86 tarihlerinde

³"Sultân Mahmûd biñ Bâyezîd Hân ile gelmişler ve anda tavaştun kılmışlardır" (Canım, 2018, s. 501).

⁴Bu yüzyıla ait tezkirecilerden Ahdî'de Necâti ile ilgili herhangi bir malumat tespit edilememiştir. Ayrıca yine bu yüzyıl tezkirecilerinden Sehi Bey (ö. 955/ 1548), Garîbî (ö.?) ve Gelibolulu Âli (1008/ 1600) tezkirelerinde Necâti Bey'e çokça değinmekle beraber Necâti'nin Kastamonu hayatı ile ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.

⁵Latîfi bu husus ile ilgili Necâti'nin şiirlerinde geçen *asarmak*, *Temenna Kayası* ve *nasib* kelimelerini örnek göstermektedir. Latîfi'ye göre *asarmak* ağaç budamak anlamına gelmektedir. *Nasib* Kastamonu'da ölünün arkasından yenen helvaya verilen isimdir. *Temenna Kayası* ise Kastamonu şehrinin merkezinde siyah ve büyükçe bir kayadır (Canım, 2018).

Kastamonu'ya geldiği kuvvetle muhtemeldir (Yakupoğlu, 2010). Şehzâde Mahmûd uzunca bir müddet Kastamonu'da bulunur. Bu süre zarfında Kastamonu'yu bayındır hale getirir ve Şehzâde Alemşah'ın vefatı üzerine 910/ 1503-04 yılında Manisa'ya sancak beyi olarak gönderilir (Parmaksızoğlu, 1979). Tezkirelerin bir kısmında Necâtî'nin Şehzâde Mahmûd ile ilk teması ve sonraki ilişkileri Manisa sancak beyliği vesilesi ile gösterilir. Necâtî'nin son anına kadar yanından ayrılmayan ve mezarını dahi yaptıran Sehî Bey, *Tezkiresi*'nde Necâtî'nin hayatını, Şehzâde Mahmûd'un nişancısı olarak görevlendirildiği Manisa ile başlatır (İpekten vd., 2017). Âşık Çelebi, Sehî Bey ile benzer şekilde Necâtî ile Şehzâde Mahmûd'un ilişkilerini, ilk olarak Manisa sancağı bağlamında zikreder (Kılıç, 2018). Gelibolulu Âlî Şehzâde Mahmûd ile Necâtî'nin ilk temasını, şehzâdenin yeniden çıktığı Manisa sancağı ile başlatır (İsen, 1994). Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerinde ise durum biraz farklıdır. Zira bu tezkirelerde Necâtî ile Şehzâde Mahmûd'un ilk temaslarına yer verilmeye beraber herhangi bir şehir ismi zikredilmez (Sungurhan Eyduvan, 2009; Sungurhan Eyduvan, 2008). Dolayısıyla Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerinden yola çıkarak Şehzâde Mahmûd ile Necâtî'nin ilk olarak Kastamonu'da mı yoksa Manisa'da mı bir araya geldiklerine dair hüküm vermek mümkün görünmemektedir. Tüm bu bilgilerden hareketle, Latîfî'ye göre Necâtî Kastamonu'ya en geç 1486 tarihinde gelmiş ve Şehzâde Mahmûd ile beraber burada uzunca bir müddet bulunmuştur. Dolayısı ile Necâtî'nin Şehzâde Mahmûd'a ilk temasları da Kastamonu'da gerçekleşmiştir. XVI. yüzyılın diğer tezkirelerinde bu iddiayı destekleyen herhangi bir bilgiye denk gelinmemektedir.

Necâtî'nin Kastamonu'ya gidişi ile ilgili ortaya atılan ikinci görüş ise şairin gençlik yıllarında Kastamonu'ya gittiği yönündedir. Buna delil olarak Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkire*'sinde dedesi Mîrî Çelebi'den naklettiği bir hadiseye işaret eder. Mîrî Efendi ile Ahmed Paşa Bursa'da bir şiir meclisinde sohbet ettikleri esnada Kastamonu'dan gelen bir kervan orada bulunanlara, Necâtî mahlaslı Nuh isminde bir şairin ortaya çıktığını, döne döne redifli gazeli ile meşhur olduğunu haber verir. Anlatılan bu hadise ile Necâtî'nin Kastamonu'ya gençliğinde bir vesile ile gittiği ifade edilir. Kınalızâde devamında Necâtî'nin şöhret bulup şiirde kendisini ispat etmesine mukabil bir kış günü Kastamonu'dan İstanbul'a giderek Fâtih'e kaside sunduğunu belirtir (Sungurhan Eyduvan, 2009). *Beyânî Tezkiresi*'nde ise Bursa'da vuku bulan hadiseye değinilmemekle beraber Necâtî'nin, Fatih'e kaside sunmak amacı ile bir kış günü Kastamonu'dan İstanbul'a gittiği söylenmektedir (Sungurhan Eyduvan, 2008). XVI. yüzyıl tezkireleri içerisinde, gerek Bursa'ya Ahmed Paşa'nın şiir meclisine giden kervan hadisesine gerekse Necâtî'nin gençliğinde Kastamonu'da olup sonradan bir kış günü İstanbul'a Fâtih'e kaside sunmak amacı ile gelmesine Kınalızâde ve Beyânî tezkireleri haricinde yer veren başka bir tezkire yoktur.

Üçüncü görüş ise Necâti'nin Kastamonu'ya gerek gençliğinde gerekse sonraki yıllarda hiçbir suretle gitmediği yönündedir. Âşık Çelebi'ye ait olan bu iddiaya göre Necâti Kastamonu'ya hiç gitmemiştir. Bu, herkesi bir vesile ile Kastamonulu olarak göstermeye çalışan Latîfi'nin iddiasıdır. Latîfi'nin iddiasına destek mahiyetinde Kastamonu'ya aitmiş gibi gösterdiği *Temennâ Kayası* Amasya'da da bulunmaktadır. Ayrıca yine Latîfi'nin delil olarak öne sürdüğü helvanın *nasîb* olarak adlandırılması, Anadolu'nun pek çok şehrinde görülür. Âşık Çelebi Necâti'nin Fatih devrinin sonlarına doğru ilim tahsilinden el çekerek hat, imla ve şiire odaklandığını ve bir vesile ile Fatih'e ulaşmaya çalıştığını belirtir (Kılıç, 2018). Şu durumda Necâti, İstanbul veya Edirne'de eğitimine devam etmiş akabinde İstanbul'a gelerek Fatih'in himayesi altına girmeye çalışmıştır.

Diğer Tezkireler, Kronikler, Biyografik Eserler ve Tarih Kitaplarına Göre Necâti'nin Kastamonu Hayatı

XVI. yüzyıldan sonra kaleme alınacak tezkireler ve tezkire benzeri biyografik eserlerde Necâti'nin Kastamonu hayatı ile ilgili bir önceki yüzyıl tezkireleri tarafından öne sürülen görüşlerin yansımaları görülmektedir. *Rızâ Tezkiresi*'nde Necâti'nin Şehzâde Mahmûd'un nişancısı olması yönüne değinilmekte ancak Necâti ile Şehzâde Mahmûd'un hangi şehirde bulunduğu net olarak bildirilmemektedir (Açıkgöz, 2017). *Riyâz-ı Belde-i Edirne*'de de Latîfi'den alıntı yapılarak Necâti'nin Kastamonu'da meşhur olduğu belirtilmiş ise de bahsi geçen şehre ne zaman gittiğine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir (Adıgüzel, 2008). *Sicill-i Osmânî*'de Necâti'nin Şehzâde Mahmûd'a nişancı olduğu ifade edilse de hangi şehirde buldukları belirtilmemiştir (Kahraman, 1996).

Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile olan yakınlığı vesilesi ile Şehzâde Mahmûd'un da hayatının anlatıldığı veya bir vesile ile şehzâdeye değinilen Osmanlı tarihine dair kitaplarda Necâti'ye de değinilmesi gerekmektedir. Ancak taradığımız Osmanlı tarihine dair eserlerde Necâti'ye atıfta bulunulduğu çok nadir görülmektedir. Esasen Şehzâde Mahmûd için ayrı bir bölüm oluşturulması ve şehzâdenin hayatının detaylı anlatılması durumu da söz konusu değildir. Bir vesile ile -bu vesileler çoğunlukla savaş ve bazı tarihi hadiseler- Şehzâde Mahmûd'dan bahsedildiği için detaya inilmemekte ve Necâti'den de bahsedilmemektedir.

Tacüt-tevârih'de Şehzâde Mahmûd'un Kastamonu ve Manisa sancak beyliklerine değinilirken Necâti'nin de şehzâdenin nişancısı olduğu ifade edilmektedir (Parmaksızoğlu, 1979). Ancak hangi şehirde iken şehzâdeye nişancı olduğu anlaşılamamaktadır. İdrîs-i Bitlisî, kendisinden sonra gelecek Osmanlı tarih yazarlarının üzerinde etkileri görülecek olan *Heşt Behişt* adlı Osmanlı tarihi kitabında, Şehzâde Mahmûd'un Kastamonu ve Manisa sancak beyliklerine değinmekte, Necâti'nin kendisini şehzâdeye adadığına işarette bulunmakta ancak şehzâde ile Necâti'nin ilk temaslarının hangi şehirde olduğuna dair bilgi

vermemektedir (Genç, 2014). Bu konudaki en net tavır Uzunçarşılı tarafından gösterilir. *Osmanlı Tarihi* isimli eserinde Uzunçarşılı, devrin önemli şairlerinden biri olarak gösterdiği Necâtî'nin, Şehzâde Mahmûd'un Kastamonu'da nişancısı olduğunu belirtir (Uzunçarşılı, 1988). Şehzâde Mahmûd ile ilgili kapsamlı bir makale kaleme alan Yakupoğlu da Uzunçarşılı'yı ve *Latîfî Tezkiresi'*ni kaynak göstererek Necâtî'nin Kastamonu'da Şehzâde Mahmûd ile birlikte olduğunu dile getirmektedir (Yakupoğlu, 2010).

XIX. yüzyılın önemli biyografik eserlerinden *Gülzâr-ı İrfân*, Bursa vefatlarının sonuncusu olup 1263/ 1847 yılında Mehmed Fahreddin Efendi (ö. 1272/ 1856) tarafından tamamlanır (Erkan, 1996). Latîfî'den sonra Necâtî'nin Kastamonu hayatına dair en net bilgilere bu eser vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Eserde *Latîfî Tezkiresi'*nden daha geniş malumatların yer alması, eserin kaleme alındığı esnada, *Latîfî Tezkiresi* haricinde Necâtî'nin Kastamonu hayatından bahseden başka kaynakların da görülmüş olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Zira eserde Şehzâde Mahmûd'un Kastamonu'da sancak beyi olduğu esnada, Necâtî'nin de şehzâdeye nişancı ve musahip olduğu bildirilmektedir (Gülzâr-ı İrfân, Atif Efendi 1923, v. 58a). *Latîfî Tezkiresi'*nde yalnızca Şehzâde Mahmûd ile beraber Kastamonu'ya gittiği ifade edilirken, *Gülzâr-ı İrfân'*da Necâtî'nin Kastamonu'daki mesleğine ve Şehzâde Mahmûd ile olan münasebetlerine değinilmesi çalışmamızda ortaya sürdüğümüz Necâtî'nin Kastamonu'ya Şehzâde Mahmûd ile beraber gittiği iddiasını güçlendirmektedir.

Tezkirelerde Necâtî'nin Kastamonu Hayatı ile İlgili Ortaya Atılan İddialardaki Şüpheli Taraflar

*Kınalızâde Tezkiresi'*nde Necâtî'nin gençliğinde Kastamonu'ya gittiği ve orada eğitimine devam ettiğine dair bilgiler ciddi bir sorgulamayı gerektirmektedir. Necâtî'den bahseden edebiyat tarihleri ve müstakil kitaplarda da Necâtî'nin gençliğinde Kastamonu'ya gittiği vurgulanır ve kaynak olarak da *Kınalızâde Tezkiresi'*nde geçen malumatlar verilir. Dikkati çeken ilk husus Necâtî'nin hiçbir geçerli sebep yokken gençliğinde Kastamonu'ya gitmesidir. Zira Edirneli olan şair, daha yakın bir yer olan İstanbul'u tercih etmemiştir. O günün şartlarını da göz önünde bulundurduğumuzda tüm şairleri cezbeden İstanbul, Bursa, Manisa, Kütahya, Konya vb. şehirler varken Kastamonu'nun tercih edilmesi düşündürücüdür.

Necâtî'nin İstanbul'a tekrar gelişi, bir kış günü Fatih'e kaside sunmak istemesiyledir. Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerinde yer alan bu bilgiye göre Necâtî, bir kış günü Kastamonu'dan İstanbul'a gelerek Fatih'e bir Şitaiyye ve baharda da bir Bahariyye sunar (Sungurhan Eydurun, 2009; Sungurhan Eydurun, 2008). Tezkirelerde kaside sunuşu ile ilgili herhangi bir tarih verilmemektedir. Ancak

bunun, Fatih'in hükümdarlığının son zamanlarında olduğu tahmin edilmektedir⁶. Fatih'e sunulan kasideler incelendiğinde bir sunuş zamanı tayin etmek mümkün görünmemektedir. Necâti'nin İstanbul'a geliş tarihi ile ilgili çıkarımı Fatih devrinde kaside sunduğu tek veziriazam olan Karamanî Mehmed Paşa (ö 886/ 1481) vesilesi ile yapılabilir. Divanın bir nolu kasidesinde geçen:

“Menba‘-ı cüd u kerem merci‘-i eşrâf-ı kirâm

Âşaf-ı hâşş-ı şehinşâh Muhammed Paşa” (Tarlan, 1963, s. 25)

beyitinden hareketle kasidenin sunulduğu kişinin veziriazam olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Mehmed Paşa'nın 883/ 1478-886/ 1481 tarihleri arasında veziriazam olduğu bilinmektedir (Küçükdağ, 2001). Dolayısıyla en geç 883/ 1478 tarihinde Necâti'nin İstanbul'da olduğu söylenebilir. Sonuç itibarıyla Kınalızâde ve Beyânî'ye göre Necâti, en geç 883/ 1478 tarihine kadar Kastamonu'da kalmış ve bu tarihten sonra İstanbul'a gelerek Fatih'e iki kaside sunmuştur.

Necâti'nin Kınalızâde ve Beyânî'nin iddiasına göre, en geç 883/ 1478 tarihine kadar Kastamonu'da kaldığını düşündüğümüzde karşımıza Cem Sultân meselesi çıkmaktadır. Zira Cem Sultân'ın 1469-1474 tarihleri arasında Kastamonu'da sancak beyi olduğu tarihi kaynaklarca sabittir. Kendisi de şair olan Cem Sultân'ın ilme ve şiire çokça önem verdiği ve ilk şiirlerini Kastamonu'da kaleme aldığı bilinmektedir (Okur Meriç, 1997). Necâti'nin Cem Sultân'ın adına tek bir kaside yazmamış olması ve şiirlerinde Cem Sultân'a herhangi bir göndermede bulunmaması, Necâti'nin gençliğinde Kastamonu'da olma ihtimalini zayıflatmaktadır. Bu durumun Cem Sultân'ın siyasi konumundan kaynaklandığı düşünülebilir. Cem Sultân ile II. Bâyezîd arasında baş gösteren olaylar neticesinde Necâti'nin daha önce sunduğu kasidelerini divanına dahil etmediği çıkarımında bulunulabilir⁷. Bunu bir çekince olarak ele alırsak Necâti'nin Cem Sultân'a nazire dahi kaleme almaması gerekir. Oysa *Câmi'ü'n-nazâir*, *Mecma'ü'n-nezâir*, *Pervane Bey Mecmuası* ve yazarı belli olmayan XVII. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen bir nazire mecmuasında Necâti'nin Cem Sultân'a yazdığı toplam 16 adet nazire şiir tespit edilmektedir (Köksal, 2012; Gıynaş, 2014; Ertek Morkoç, 2003; Özer, 2012; Samancı, 2013). Ayrıca Cem Sultân'ın, Necâti'nin tanzir ettiği şairler içerisinde Ahmed Paşa'dan sonra ikinci sırada geldiği tarafımızca belirlenmiştir. Tüm bu hususlardan hareketle Necâti'nin bir dönem aynı şehir içerisinde yaşadığı iddia edilen Cem Sultân'a pek çok nazire yazmasına rağmen hiçbir kaside sunmaması ve divanında herhangi bir göndermede bulunmaması,

⁶Nitekim *Aşık Çelebi Tezkiresi*'nde de Necâti'nin Fatih devrinin sonlarına doğru şiir ve imlaya yöneldiği ve bir vesile ile Fatih'e ulaşmaya çalıştığı ifade edilmektedir (Kılıç, 2018). Mehmet Çavuşoğlu da benzer kanaatleri ileri sürerek Necâti'nin 1477-78 tarihlerinde İstanbul'a gelmiş olması ihtimalinin yüksek olduğunu belirtir (Çavuşoğlu, 1971).

⁷O devir için, siyasi olayların şairlerin tercihlerini etkilemediğine dair en somut delil Ahmed Paşa Divanı'dır. Zira divanda Cem Sultân adına yazılmış bir kaside (26. kaside) yer aldığı gibi divanın 37 yerinde Cem Sultân'a atıfta bulunulduğu tespit edilmiştir (Arslan, 2019).

Kınalızâde ve Beyânî'nin ifade ettiği Necâtî'nin gençliğinde Kastamonu'ya gittiği iddiasını şüpheli kılmaktadır.

Bir başka husus II. Bâyezîd dolayısıyladır. Şöyle ki Necâtî'nin 883/ 1478 tarihinden önce Kastamonu'da bulunduğu esnada o zaman şehzâde olan II. Bâyezîd de Amasya'da sancak beyidir. Kendisi de şair olan II. Bâyezîd'in şair ve sanatkarları çokça himaye ettiği muhtelif kaynaklarca ifade edilmektedir (Uzunçarşılı, 1988; Durmuş, 2009). Necâtî'nin kaside sunmak için daha yakın bir coğrafya olan Amasya'ya Şehzâde Bâyezîd'e gitmek yerine daha uzak bir yer olan İstanbul'u tercih etmesi izaha muhtaçtır.

Kınalızâde Tezkiresi'nde Necâtî'nin gençliğinde Kastamonu'ya gittiğini ispat adına öne sürülen Kastamonu'dan Bursa'ya Ahmed Paşa'nın sohbet meclisine gelen kervan hadisesinde de bazı belirsizlikler görülmektedir. Kınalızâde'nin dedesi Mîrî Çelebi'den naklen verdiği hadiseye göre Ahmed Paşa'nın sohbet meclisine Kastamonu'dan gelen bir kervan orada bulunanlara, Kastamonu'da Necâtî mahlaslı ve Nuh isimli bir şairin zuhur ettiğini ve döne döne redifli gazeli ile meşhur olduğunu bildirir (Sungurhan Eydurhan, 2009). Necâtî'nin asıl adının Nuh değil İsa olduğu yönünde Sehî Bey'in tanıklığı bulunmaktadır (İpekten vd., 2017). Bu tanıklık tek başına yeterlidir. Zira Sehî Bey kendisini Necâtî'ye adanmış ve ölene kadar yanından ayrılmamıştır⁸. Kınalızâde tarafından aktarılan bu rivayetin henüz başında böylesi bir yanlış bilginin verilmesi kervan hadisesinin sıhhatine gölge düşürmektedir. Diğer nokta ise kervanın Bursa'ya Ahmed Paşa'nın yanına geliş zamanı ile ilgili belirsizliktir. Ahmed Paşa'nın Bursa'da bulunuş zamanına göre bu belirlenecekse durum daha da karmaşık hale gelmektedir. Zira Ahmed Paşa'nın (ö. 902/ 1496), Fatih'in yanında bir süre bulunduğu sonrasında Bursa'ya sürgüne yollandığı, Fatih zamanında Tire, Ankara ve Sultanönü sancak beyliklerinde getirildiği, II. Bâyezîd'in 886/ 1481'de tahta geçmesi ile Bursa'ya sancak beyi olarak döndüğü ve burada ölene kadar kaldığı bilinmektedir (Kut, 1989). Şu durumda Kastamonu'dan gelen kervan Bursa'ya, ya Ahmed Paşa'nın 886/ 1481'den önce Bursa'da sürgünde olduğu esnada ya da 886/ 1481'den sonra Bursa'da sancak beyi olduğu zamanda gelmiş olmalıdır. İkinci ihtimal Latîfî'nin iddiasını da destekler mahiyettedir. Anlatılan bu rivayetle ilgili bir diğer şüpheli durum *Kınalızâde Tezkiresi*'nde Ahmed Paşa maddesinde bu hadiseye hiç yer verilmemiş oluşudur. Ahmed Paşa'yı da doğrudan ilgilendiren böylesi önemli bir hadiseye, *Tezkire*'de Ahmed Paşa'nın zikredildiği yerlerde değinilmemesi şüpheli bir görünüm arz etmektedir.

Âşık Çelebi'nin, *Tezkire*'sinde Necâtî'nin Kastamonu ile ilişkilendirilmesine karşı çıkması ve buna yönelik açıklamalarda bulunması üzerinde durulması gereken

⁸Gelibolulu Mustafa 'Âli *Künhü'l-Ahbar* isimli eserinde Sehî Bey için "bütün ömrünü ona adanmış gibi Necâtî Bey'in hizmetinden hiç ayrılmayıp bir an için Necâtî'nin meclisinden ayrı olmayı eyyâm-ı ömründen saymazdı" ifadelerini kullanmaktadır (İsen, 1994, s. 165).

bir başka husustur. Âşık Çelebi, Kastamonunâme olarak tanımladığı *Latîfi Tezkiresi*'nde Necâti'nin Kastamonulu olarak gösterilmesine itiraz eder. Latîfi'nin bu hususta öne sürdüğü *Temennâ Kayası* ve *nasîp* kelimeleri üzerinde durur. Âşık Çelebi'ye göre Necâti'nin şiirinde değindiği, Kastamonu şehir merkezinde siyah büyükçe bir kaya olduğu iddia edilen *Temennâ Kayası*'nın bir benzerinden Amasya'da da bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu'nun pek çok yerinde ölü helvasına *nasîp* denir. Sonuç olarak Necâti'nin Kastamonulu olarak gösterilmesi Latîfi'nin kendisinin de Kastamonulu olmasından ileri gelmektedir⁹ (Kılıç, 2018). Âşık Çelebi'nin Latîfi'ye yönelttiği bu eleştirilerinde ilk değinilmesi gereken husus Necâti'nin *Latîfi Tezkiresi*'nde Kastamonulu olarak gösterilip gösterilmediği ile ilgilidir. Zira *Latîfi Tezkiresi*'nde *Âşık Çelebi Tezkiresi*'nde olduğu gibi Necâti'nin Edirneli olduğu ifade edilmektedir. Latîfi, Necâti'nin kemâl-i zuhûrunun (ortaya çıkışının olgunluğa ulaşması, her bakımdan olgunluğa erme), Kastamonu'da olduğunu bildirmektedir¹⁰ (Canım, 2018). Diğer nokta Latîfi'nin hemşehricilik kaygısı ile şairleri, Kastamonulu olarak göstermesi hususudur. *Latîfi Tezkiresi* üzerine detaylı incelemelerde bulunan Rıdvan Canım'ın tespitine göre, tezkirede bulunan şairlerden 29'u Kastamonulu olarak gösterilmekte ve bu şairlerden 25'inin diğer tezkirelerce de Kastamonulu olduğu bildirilmektedir (Canım, 2018). Şu durumda Latîfi'nin şairleri Kastamonulu göstermeye yönelik çabası olduğu yönünde Âşık Çelebi'nin eleştirileri makul görünmemektedir. Ayrıca *Necâti Divanı*'nda Kastamonu yöresine has bazı kavramlara yer verildiği araştırmalarla ortaya konulmuştur¹¹. Dolayısı ile Necâti'yi Kastamonu'dan ayrı düşünmek ihtimal dâhilinde değildir.

Latîfi Tezkiresi'nde geçmekte olan Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile beraber Kastamonu'ya geldiği iddiası diğer tezkirelerde yer alan iddialara nazaran daha makul görünse de aydınlatılması gereken bazı noktalara sahiptir. Şehzâde Mahmûd,

⁹Kınalızade Hasan Çelebi ve Beyânî tezkirelerinde de Latîfi'nin kendi memleketi olduğu için pek çok şairi Kastamonulu olarak gösterdiği ve bu yüzden *Tezkire*'sine Kastamonunâme dendiği ifade edilmektedir (Sungurhan Eydur, 2009; Sungurhan Eydur, 2008).

¹⁰Burada geçen *kemâl-i zuhûr* kelime gurubu kilit noktayı oluşturmaktadır. *Kemâl* "en olgun, yetişkin döneminde olmak, olgunluk, tam ve noksansız olma" (Kubbealtı Lugati, t.y.); "noksansızlık, tamlık, erginlik, pişkinlik, ömr-i beşerin pişkinlik zamanı" (Sami, 1317, s. 1182); "tamamlanmak, mükemmel olmak" (Redhause, 1974, s. 1569) anlamlarına gelmektedir. *Zuhûr* ise "meydana çıkmak, baş göstermek, görünmek" (Kubbealtı Sözlüğü, t.y.); "yüksek, belirgin, görünen, doğum" (Redhause, 1974, s. 830) anlamlarına gelmektedir. Dolayısı ile kemâl-i zuhûr kelime grubunu bir insanın doğumundan sonra çeşitli noktalardan olgunluğa ulaşma zamanı olarak anlamlandırabiliriz. Bu kelime grubunu doğum yeri olarak çevirmenin kemal kelimesinin göz ardı edilmesi anlamına geleceği kanaatindeyiz. Ayrıca Latîfi cümlelerin hemen devamında Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile beraber Kastamonu'ya gelip orasını vatan kıldıkları bildirmektedir (Canım, 2018). Bu da Necâti'nin daha önce hiçbir suretle gelmediği bir yere ilk defa geldiğini gösterir.

¹¹Bu konu üzerinde araştırma yapan Eyüp Akman (2009), divanda geçen *yüzü ak olmak, göğe direk olmak, nişan etmek, ağzının ölçüsünü almak, gözünün önünde uçmak, pamukla yüzünden kan almak, kef kef geçmek ve tebbeti ters okutmak (tebbet-i vârun)* deyimlerinin mana ve kullanım sıklığı açısından Kastamonu'ya has deyimler olduğunu tespit etmektedir.

1485-86 tarihlerinde Kastamonu'ya sancak beyi olarak görevlendirilir ve burada, Şehzâde Alemşah'ın 910/ 1503-04 tarihinde vefatı ile boşalan Manisa sancak beyliğine gidene kadar bulunur (Yakupoğlu, 2010). Şu durumda Necâtî'nin 1485-86 tarihinde Kastamonu'ya geldiği çıkarımında bulunabiliriz. Ancak *Latîfî Tezkiresi*'nde Necâtî'nin Kastamonu'da ne kadar kaldığı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Şehzâde Mahmûd'un Manisa'ya gideceği tarihi esas aldığımızda Necâtî'nin Kastamonu'da yaklaşık on dokuz yıl kaldığı sonucuna ulaşırız. Necâtî'nin pek çok devlet adamına ve padişah II. Bâyezîd'e kaside sunduğu gerek edebiyat tarihi kaynaklarından gerekse bizzat *Divan*'ından hareketle belirlenebilmektedir. Latîfî'nin iddiasını esas aldığımızda hayatının büyük kısmını Kastamonu'da geçiren şairin, devlet adamlarına ve II. Bâyezîd'e kasideler sunmaya çalışması çelişkili görünmektedir. Bu noktada bahsi geçen kasidelerin sunuş zamanlarının tespiti, konunun aydınlanmasına katkı sağlayacaktır.

Necâtî'nin II. Bâyezîd'e Sunmuş Olduğu Tarihleri Belirlenebilen Kasideleri

Osmanlı'da sanatçının belli bir kültür çerçevesinde sanatını ifade etmeye yardımcı olan kişi olarak tanımlanan hami (Durmuş, 2009, s. 15) şairler için geçimlerini temin edeceği ve bu sayede sanatlarını icra edebilecekleri mühim bir faktördür. Toplumun merkezinde yer alan ve diğer tüm toplumsal öğelerin, kural, kaide ve davranış biçimlerinin ona göre şekillendiği "hükümdar", şairler için de ulaşılması gereken yegâne hedef ve en önemli hamidir. Osmanlı devlet sisteminde her şeyin en alası saray içerisinde olan ve hükümdar tarafından tercih edilendir¹². Hükümdarın kendisine iltifat ettiği, musahip/ nedim edindiği ve şiiirlerini takdir ederek birtakım ihسانlarda bulunduğu kimse, şairler sultanı olmaya namzet olur (İnalçık, 2013). Sultana ulaşamayan şairler için ikinci sırada devlet adamları gelmektedir. Vezirlerin, kabiliyeti olduğunu düşündükleri şairleri desteklemekte ve sultana takdim etmede birbirleriyle yarış içerisinde oldukları görülür. Saraydaki şiiir meclislerinin yanı sıra vezirlerce oluşturulan şiiir ve eğlence meclislerinde şairlerin hünerlerini sergiledikleri ve şiiirlerini sundukları malumdur. Necâtî'nin II. Bâyezîd'e ve II. Bâyezîd dönemindeki vezirlere kasideler sunması geçim kaygısıyla beraber şiiirlerinin takdir edilmesi isteminin de bir yönümsüdür.

Necâtî, II. Bâyezîd'e toplam sekiz adet kaside sunar¹³. Sınırlı sayıda kaynaktaki Necâtî'nin padişaha sunduğu kasideler üzerinde durulur. Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerinde Necâtî'nin

"Bir dün kılmış idi cemâline âfitâb

Müşgîn gülâlesin gicenün 'anberîn nikâb" (Tarlan, 1963, s. 26)

¹²"En büyük iltifat padişahın musahibi olmaktır. Musahip başka bir deyişle nedim, karin hükümdarın arkadaşı gibi daima yanında bulundurduğu, özel yaşama ortak yaptığı, danışmanı ve sırdaşıdır" (İnalçık, 2016, s. 371).

¹³Tarlan neşrindeki 3, 7, 8, 9, 11, 15, 20 ve 25 nolu kasidelerdir.

matlası ile başlayan kasidesinin II. Bâyezîd'in 886/ 1481 tarihinde tahta çıkması vesilesiyle sunulduğu ifade edilir (Sungurhan Eydurhan, 2009; Sungurhan Eydurhan, 2008). Kaside uzunca bir gece tasviri ile başlar. Bu tasvirlerde Necâti'nin orijinal benzetmelerine ve hayallerine tanık olunmaktadır. Fatih Sultan Mehmed'in 886/ 1481 yılında vefatına müteakip Cem Sultân (ö. 900/ 1495) II. Bâyezîd arasında yaşanan taht mücadeleleri malumdur. Necâti'nin kasidesini, gece tasvirleri ile başlatarak devletin içerisinde bulunduğu bu kargaşaya işaret ettiği söylenebilir.

“Kim şubh-ı devlet içre tülû' eylemiş durur

Horşîdvâr pâdişeh-i Müşteri-cenâb” (Tarlan, 1963, s. 27)

beyti ile gecenin sabaha ulaşması ve güneşin çıkmaya başlaması ile II. Bâyezîd'in saltanat tahtına geçmesi arasında münasebet kurulduğu açıktır. *Kınalhzâde Tezkiresi*'nde Beyânî'den farklı olarak “seher” redifli kaside¹⁴ de II. Bâyezîd'e saltanatının ilk yıllarında sunulan kasideler arasında gösterilir. Necâti'nin bu iki kasidesinin yanı sıra sunuş tarihini belirlediğimiz bir diğer kasidesi Kili ve Akkerman Kaleleri'nin fethi sebebiyle kaleme aldığı kasidesidir¹⁵.

“Hoş aldı Hâzret-i Hân Bâyezîd-i 'Osmânî

Kilî ile Kara Buğdân'dan Âkkirmân'ı” (Tarlan, 1963, s. 94)

matlası ile başlayan kaside, içerisinde yer alan orijinal savaş tasvirleri ile dikkat çekicidir. Yazdığı Osmanlı tarihi kitabında İdris-i Bitlîsî, Kili ve Akkerman Kaleleri'nin fethi olarak 889/ 1484 baharını göstermektedir (Genç, 2014). Necâti'nin bu tarihte Şehzâde Abdullah'ın vefatı nedeniyle İstanbul'da olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan kasidenin 889/ 1484 tarihinde kaleme alındığı ve II. Bâyezîd'e sunulduğu söylenebilir.

Âşık Çelebi Tezkiresi'nde Zâtî'den bahsedilen kısımda Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile beraber Manisa'da bulunduğu esnada bir iş için Edirne'ye Sultan Bâyezîd'e gittiği ve kaside sunup türlü ihsanlar elde ederek geri Manisa'ya döndüğü ifade edilmektedir (Kılıç, 2018). Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile beraber 909/ 1504-912/ 1507 tarihleri arasında Manisa'da olduğu bilinmektedir. Ayrıca II. Bâyezîd döneminde düzenlenen bir *İnamat Defteri*'nde 1 Muharrem 910/ 1505 tarihinde, Şehzâde Mahmûd'un maiyetinde gösterilen Necâti'ye verilen bazı nakdi yardımların kaydı yer almaktadır (Erünsal, 1981). Bu kayıt *Âşık Çelebi*'de bulunan bilgiyi destekler mahiyettedir. Aynı *İnamat Defteri*'nde Necâti'nin 18 Safer ve 24 Ramazan 914/ 1509 tarihlerinde II. Bâyezîd'e sunduğu iki kasidesi için aldığı bazı ihsanların da kaydı bulunmaktadır (Erünsal İ. E., 1981; Gök, 2014). Gerek *Âşık Çelebi*'de yer alan bilgiden gerekse *İnamat Defteri*'nde yer alan bilgilerden Necâti'nin II. Bâyezîd'e

¹⁴Tarlan neşrinde 9. kasidedir.

¹⁵Tarlan neşrinde 25. kasidedir.

sunduğu üç adet kasidesi ile ilgili sunuş tarihi belirlenmemektedir. Ancak hangi kasidelerin sunulduğu tespit edilememektedir.

Tüm bu bilgilerden hareketle Necâtî'nin II. Bâyezîd'e sunduğu kasidelerinin 6'sının sunuş zamanları ile ilgili ulaşılan sonuçlar tabloda şu şekilde gösterilebilir:

Kaside No	Sunuş Nedeni/ Kaynak	Tarih
3	<i>Kınalızâde ve Beyânî Tezkireleri</i>	886/ 1481-82 (Saltanatın ilk Yılları)
9	<i>Kınalızâde Tezkiresi</i>	886/ 1481-82 (Saltanatın ilk Yılları)
25	Kili ve Akkerman Kaleleri'nin Fethi	889/ 1484
Bilinmiyor	<i>Âşık Çelebi Tezkiresi/ İnamat Defteri</i>	909/ 1504-912/ 1507
Bilinmiyor	<i>İnamat Defteri</i>	18 Safer 914/ 1509
Bilinmiyor	<i>İnamat Defteri</i>	24 Ramazan 914/ 1509

Tablodan hareketle Necâtî'nin II. Bâyezîd'e sunduğu kasidelerin büyük kısmının 886/ 1481-889/ 1484 ile 909/ 1504- 914/ 1509 tarihleri arasında sunulduğu tespit edilmektedir. Diğer iki kasidenin sunuş zamanı tespit edilememekle beraber 890/ 1485-909/ 1504 tarihleri arasında II. Bâyezîd'e neredeyse hiç kaside sunulmadığı söylenebilir¹⁶.

Necâtî'nin 886/ 1481'den Sonra Devlet Adamlarına Sunduğu Kasideleri ve Tahmini Sunuş Tarihleri

Şehzâde Abdullah'ın 888/ 1483 tarihinde Karaman'da vefatı üzerine İstanbul'a gelen Necâtî, sanatını devam ettirebilmek adına II. Bâyezîd'in yanı sıra vezirlerin de desteğini elde etmeye çalışır. Bu vesile ile pek çok vezire/ veziriazama kasideler sunar. Bunlardan ilki Kâsım Paşa'dır (ö.?). II. Bâyezîd ile Amasya'dan beri beraber olan Kâsım Paşa devlet kademelerinde çeşitli görevlerde bulunur. En son II. Bâyezîd'in tahta çıkmasından sonra 887/ 1482 tarihinde vezir olur. Sunulan kaside¹⁷ içerisinde bulunan beyitlerden hareketle kaside sunulduğunda Kâsım Paşa'nın vezir olduğu tespit edilmektedir¹⁸. Kâsım Paşa'nın hangi süreler zarfında vezirlik makamında kaldığı net olarak tespit edilemese de tüm ihtimalleri göz önünde bulundurduğumuzda 887/ 1482-890/ 1485 tarihleri arası olduğunu söylenebilir (Sevgi & Sevindik, 2016). Dolayısıyla kasidenin de bu tarihler arasında sunulması gerekmektedir.

¹⁶Tarihleri belirlenemeyen bu iki kasidenin 890/ 1485-909/ 1504 tarihleri arasında sunulmuş olma ihtimali de bulunmaktadır. Bu bakımdan "neredeyse hiç" tabiri kullanılmıştır.

¹⁷Tarlan neşrinde 17. kasidedir.

¹⁸"Hâtem-i mülk-i vezâret şunulaldan eline- Bâğ-ı cüd ebr-i 'adâletle muţarrâ mı degül" (Tarlan, 1963, s. 68).

Kasidede yer alan bu beyitten hareketle böyle bir tespit yapılabilmektedir.

Sunmuş olunan kasidede¹⁹ yer alan beyitlerden²⁰, sunulduğu esnada veziriazam olduğunu belirlenen Dâvud Paşa (ö. 904/ 1497), 888/ 1483'te bu göreve gelir²¹ ve bu görevde 902/ 1497 yılına kadar kaldığı bilinmektedir (Turan, 1994). Kaside içerisinde bulunan,

“Diyâr-ı Engürüs ile idersün ‘ahd ü peymânı

Gele küffârı Budin’ün bula teşrîfin îmânun” (Tarlan, 1963, s. 56)

beyiti ile Necâtî, Dâvud Paşa'nın Macarlar ile yaptığı anlaşmayı işaret etmektedir. Morova Seferi olarak tarihe geçen ve 888/ 1483 yılında herhangi bir savaş yapılmadan sonlanan seferde Macarlar ile beş yıllık barış anlaşması imzalanır (Danışmend, 1971). Gerek Morova Seferi'nde gerekse Macarlar ile yapılan barış anlaşmasında Dâvud Paşa'nın gayretleri söz konusudur. Kasidede Dâvud Paşa'nın sonraki yıllarda yapacağı Mısır ve Arnavutluk seferlerine değinilmemesi, kasidenin Morova Seferi'ne yakın bir tarihte kaleme alındığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla kasidenin en geç sunuluş tarihi 890/ 1485'tir²².

Necâtî'nin kaside²³ sunduğu bir diğer veziriazam Mesih Paşa'dır. “Veziriazam'ın vasfı hakkında” olarak belirlenen kaside başlığı ve kaside içerisindeki bazı beyitler²⁴ kasidenin sunulduğu kişinin veziriazam olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Mesih Paşa (ö. 907/ 1501) Fatih devrinin sonlarında doğru ikinci vezir olur ve II. Bâyezîd döneminde 887/ 1482-890/ 1485 tarihleri arasında veziriazamlık makamındadır. 899/ 1499 tarihinde tekrar veziriazam olsa da bu görevinde kısa bir müddet kalacaktır (Reindl-Kiel, 2004). Kasidenin bu kısa müddet zarfında sunulması ihtimal dâhilinde değildir. Zira Dâvud Paşa'nın 888/ 1497'de vefatından sonraki üç yıla yakın sürede veziriazam olan Damat Hersekzâde Ahmed Paşa (ö. 923/ 1517) ve Çandarlı İbrahim Paşa'ya (ö. 905/ 1499) Necâtî'nin herhangi bir kaside sunmadığı görülmektedir.

¹⁹Tarlan neşrinde 13 nolu kasidedir.

²⁰“Sebeb olduñ selef añılmağa hayrû'l-ħalef sensin-Revânın şâdumân itdün bugün Maħmûd Paşa'nuñ” (Tarlan, 1963, s. 57)

Beyitinde geçen Mahmûd Paşa (ö. 878/ 1474) Fatih'in önemli veziriazamlarındandır. Dâvud Paşa'nın Mahmûd Paşa'nın halefi olarak gösterilmesi, kasidenin yazıldığı esnada veziriazam olduğu sonucuna götürmektedir.

²¹Dâvud Paşa'nın ilk veziriazam olduğu tarih ile ilgili kaynaklarda çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Kemal Paşazâde'ye göre 887/ 1482'de İshak Paşa'nın emekliye ayrılması ile Mesih Paşa onun yerine veziriazam olur. Oruç bin Adil'e göre ise bu dönem için Dâvud Paşa birinci vezir olarak gösterilmektedir (Reindl Kiel, 2004). Bu bakımdan makalede 887/ 1482-890/ 1485 tarihleri arasında hem Dâvud Paşa hem de Mesih Paşa veziriazam olarak takdim edilmektedir.

²²En geç 890/ 1485 tarihinin belirtilmesi 891/ 1486 tarihinde Dâvud Paşa'nın yaptığı Mısır Seferi nedeniyledir. Kasidede Mısır Seferi'nden bahsedilmemesi yazım tarihi olarak en geç 890/ 1485 tarihinin belirlenmesine yol açmaktadır.

²³Tarlan neşrinde 10 nolu kasidedir.

²⁴“Ne Âşaf Ĥazret-i Paşa-yı a'zâm-Mesih-i din ü devlet faħır-ı kişver” (Tarlan, 1963, s. 47) beyiti Mesih Paşa'nın veziriazamlığına işaret etmektedir.

Mesih Paşa ismi zikredilen paşalardan sonra çok kısa bir süre için veziriazam olacaktır. Dolayısı ile Mesih Paşa'ya sunulan kasidenin bu tarihlerde kaleme alınması zayıf bir ihtimaldir. Bu bilgilerden hareketle kaside, 890/ 1485 tarihinde veya öncesinde kaleme alınmış olmalıdır.

Mesih Paşa'nın vefatından belli bir zaman geçtikten sonra 906/ 1501-908/ 1503 yılları arasında veziriazamlık makamında getirilen Ali Paşa (ö. 917/ 1511), Necâtî'nin kaside²⁵ sunduğu bir diğer devlet adamıdır. Ali Paşa, 908/ 1503 yılında azledilmesine müteakip 911/ 1506 tarihinde tekrar veziriazam olur ve bu görevde 917/ 1511 yılına kadar bulunur (İpşirli, 1991). Kasidede bulunan,

“Yaraşur devr-i felekde nitekim ay ile gün

Yaraşur dest-i vezâretde mükerrer hâtem” (Tarlan, 1963, s. 73)

beyitinde geçmekte olan “mükerrer (tekrar edilmiş)” kelimesi ile Ali Paşa'nın ikinci kez veziriazam oluşuna işarette bulunmaktadır²⁶. 912/ 1507 tarihine kadar Necâtî, Şehzâde Mahmûd ile beraber Manisa'dadır. Dolayısı ile kaside 912/ 1507-914/ 1509 yılları arasında sunulmuş olmalıdır.

Koca Mustafa Paşa (ö. 918/ 1512), Necâtî'nin hayatının son demlerinde kaside²⁷ sunduğu vezirlerdendir. İlk kez 907/ 1502 tarihinde vezir olan Koca Mustafa Paşa, bir süre sonra ikinci vezirliğe yükselir. 909/ 1504-911/ 1506 tarihleri arasında veziriazam olduğuna dair kesin olmayan bilgiler bulunmaktadır. 911/ 1506 tarihinde tekrar ikinci vezirliğe düşürülür. 917/ 1512 yılında tekrar veziriazam olmakla beraber I. Selim tarafından Bursa'da idam edilir (Emecen, 2002).

“Ziver-i şadr-ı vezâret Muştafâ Paşa ki_anuñ

Çihresinde luţf-ı Rabbânî hüveydâdur yine” (Tarlan, 1963, s. 91)

beyti ile kasidenin sunulduğunda Mustafa Paşa'nın vezir olduğu tespit edilmektedir. Kasidenin redifi olan “yine” kelimesi ile Mustafa Paşa'nın ikinci kez vezir olmasına işarette bulunulması ihtimal dâhilindedir. Necâtî'nin 1504-1507 yılları arasında Manisa'da olduğunu da göz önünde bulundurduğumuzda kasidenin, Mustafa Paşa'nın ikinci kez vezir olduğu 1506'dan sonra kaleme alınması kuvvetle muhtemeldir.

Necâtî'nin vezirlere sunmuş olduğu kasidelerin sunuş zamanları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Kaside No	Sunulan Devlet Adanı	Sunuş Zamanı	Zaman Tespitinde Etken
-----------	----------------------	--------------	------------------------

²⁵Tarlan neşrinde 19 nolu kasidedir.

²⁶Mehmet Çavuşoğlu da kasidenin Ali Paşa'nın ikinci kez veziriazam olduğu dönemde kaleme alınmış olabileceğini ifade etmektedir (Çavuşoğlu, 1971).

²⁷Tarlan neşrinde 23 nolu kasidedir.

17	Kâsım Paşa (ö.?)	887/ 1482-890/ 1485	Kâsım Paşa'nın bu tarihler arasında vezir olması nedeniyle
13	Dâvud Paşa (ö. 904/ 1498)	890/ 1485 tarihinden önce	Kaside'de temas edilen Morova Seferi nedeniyle
10	Mesih Paşa (ö. 907/ 1501)	890/ 1485 tarihinden önce	Mesih Paşa'nın bu tarihten önce veziriazam olması nedeniyle
19	Ali Paşa (ö. 917/ 1511)	912/ 1507-914/ 1509	İkinci kez veziriazam olması nedeniyle
23	Mustafa Paşa (ö. 918/ 1512)	912/ 1507-914/ 1509	İkinci kez vezir olması nedeniyle

Tablodan hareketle Necâti'nin kaside sunuş zamanları 888/ 1483-890/ 1485 ile 912/ 1507-914/ 1509 tarihleri arasındır. 890/ 1485-910/ 1503-04 tarihleri arasında vezirlere/ veziriazamlara herhangi bir kaside sunmadığı görülmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Necâti'nin gençliğinde hiçbir neden gösterilmeksizin Kastamonu'ya gitmesi ve orada şiirle iştigal edip, yetkinliğe ulaşarak tekrar İstanbul'a dönmesi, edebiyat tarihleri ile Necâti üzerine yapılan akademik çalışmaların hemen hepsinde kabul edilen bir bilgidir. Bilginin kaynağı olarak da Kınalızâde ve Beyânî tezkireleri gösterilir. *Latîfi Tezkiresi*'nde Necâti'nin Kastamonu'ya Şehzâde Mahmûd ile beraber gittiği ve orasını vatan kıldıkları açıkça bildirilmektedir. Buna rağmen Latîfi'nin ortaya attığı bu bilgi hiçbir suretle sorgulanmamıştır. XIX. yüzyılın önemli biyografik eserlerinden *Gülzâr-ı İrfân*'da da Necâti'nin Kastamonu'da Şehzâde Mahmûd'un nişancısı ve musahibi olduğu kayıtlıdır. Tüm bu delillerin yanı sıra Necâti'nin gençliğinde Kastamonu'da bulunması ile aynı zamanda Cem Sultân'ın da Kastamonu'da ve Şehzâde Bâyezîd'in de Amasya'da sancak beyi olarak bulunması beraber değerlendirilmemiştir. Zira gençliğinde Kastamonu'da Cem Sultân ile beraber olduğu iddia edilen Necâti, şehzâdeye hiçbir kaside sunmamıştır. O esnada Amasya'da sancak beyi olan Şehzâde Bâyezîd'e ulaşmak yerine çok daha zor ve meşakkatli bir yolu tercih edip Fatih'e ulaşmaya çalışmıştır. Esas olan Necâti'nin bir vesile ile Kastamonu ile ilişkilendirilmesi olduğundan gençliğinde veya sonrasında gitmesi, üzerinde durulması gerekli bir konu olarak da görülmemiş olacaktır. Hemen hemen tüm tezkirelerde geçen, Necâti'nin Şehzâde Mahmûd ile beraber Manisa'ya gittiği bilgisi, şehzâdenin ilk sancak beyliği olan Kastamonu'yu geri planda bırakır.

Kınalızâde ve Beyânî tezkirelerini esas alan edebiyat tarihlerinde ve Necâti'den bahseden muhtelif çalışmalarda, Necâti'nin 1483'ten 1504 yılına kadar İstanbul'da kaldığı ve devrin devlet adamları ile padişaha kaside sunarak geçimini sağladığı yönünde çıkarımlarda bulunulur. Zira temel alınan tezkirelerde bahsi geçen bu tarihler arasında Necâti ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemekte ve *Necâti*

Dîvânı'ndaki kasideler de bu çıkarımların delili olmaktadır. Ancak sadece Şehzâde Mahmûd ile Şehzâde Abdullah'a sunulan kasidelerin kıyaslanması bile durumun böyle olmadığına işaret etmektedir. Necâtî'nin hemen hemen aynı sürelerde (2-3 yıl) yanında kaldığı Şehzâde Abdullah'a bir terhib-i bend²⁸ sunarken, Şehzâde Mahmûd'a yedi kaside²⁹ sunması çelişkili görünmekte ve Şehzâde Mahmûd'un yanında daha uzun bir süre kalmış olabileceğini düşündürmektedir.

Necâtî'nin II. Bâyezîd'e ve vezirlere sunmuş olduğu kasidelerin sunulmuş zamanları gerek kaside içerisinde yer alan beyitlerden, gerek kasidede değinilen bazı tarihi olaylardan gerekse kaside sunulan kişinin görevde kaldığı sürelerden hareketle tespit edilebilmektedir. Tüm veriler bize Necâtî'nin 1485'ten sonra ve 1504'ten önce vezirlere hiçbir suretle II. Bâyezîd'e ise büyük oranda -sunulan 8 kasideden 6'sının tarihi belirlenebildiğinden- kaside sunmadığını göstermektedir. Şehzâde Mahmûd'un 1485 tarihinden sonra Kastamonu'ya sancak beyi olarak gönderildiği ve burada 1504'e kadar kaldığı tarihi kaynaklarca sabittir. *Latîfi Tezkiresi*'nde ve *Gülzâr-ı İrfân*'da Necâtî'nin Kastamonu'da Şehzâde Mahmûd ile beraber bulunduğu ifade edilmektedir. Necâtî'nin Şehzâde Mahmûd'a sunduğu yedi kaside, Manisa'da beraber geçirdikleri 2-3 yıl ile izah edilebilecek bir sayı değildir. Tüm bu veriler üst üste konulduğunda Necâtî'nin 1485-1504 tarihleri arası Şehzâde Mahmûd ile beraber Kastamonu'da olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

²⁸Tarlan neşrinde 1 nolu terhib-i bend.

²⁹Tarlan neşrinde 5, 12, 16, 18, 21, 22 ve 23 nolu kasideler.

Kaynakça

- Açıkğöz, N. (2017). Riyâzî Muhammed Efendi riyâzû'ş-şuara (tezkiretü'ş-şuara). Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-219133/riza-tezkiresi.html>
- Adıgüzel, N. (2008). Edirneli Ahmed Bâdî'nin riyâz-ı belde-i Edirne adlı eserinin tezkire kısmı [Yayımlanmamış doktora tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Akman, E. (2009). Necâti Beğ divanında deyimler ve “tebbeti ters okutmak” deyimini üzerine. G. Zavotcu (Ed.) I. Uluslararası Türk dili ve edebiyatı sempozyumu, ölümünün 500. yılında şair Necâti anısına (s. 68-77). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Arslan, V. (2019). Necâti Bey divânının şahıslar kadrosu ve Ahmed Paşa divânının şahıslar kadrosuyla karşılaştırmalı incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. 29 Mayıs Üniversitesi.
- Babacan, İ. (2007). 16. asırda Osmanlı sahası şairleri hakkında yazılmış "tezkire-i mecâlis-i şu'ârâ-yı rûm" adlı tanınmayan bir tezkire. Bilig, 40, 1-16.
- Canım, R. (2018). Tezkiretü'ş-şu'arâ ve tabsiratü'n-nuzamâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>
- Çavuşoğlu, M. (1971). Necâti Bey divânının tahlili. Milli Eğitim Basımevi.
- Çınarcı, M. N. (2014). Herat ekolü tezkirelerinden XVI. yüzyıl şu'ara tezkirelerine şairlerle ilgili bilgi edinme kaynakları. Turkish Studies, 9 (3), 507-540. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6505>
- Çınarcı, M. N. (2016). Türkçe şair tezkirelerinin kaynakları. Grafiker Yayınları.
- Danişmend, İ. H. (1971). İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi Cilt 1. Türkiye Yayınevi.
- Durmuş, T. I. (2009). Tutsan elini ben fakîrin Osmanlı edebiyatında hamilik geleneği. Doğan Kitap.
- Emecen, F. (2002). “Koca Mustafa Paşa.” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (s. 131-133). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/koca-mustafa-pasa>
- Erkan, M. (1996). “Gülzâr-ı İrfân”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (s. 259-260). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gulzar-i-irfan>

- Ertek Morkoç, Y. (2003). Eğirdirli Hacı Kemâl'in câmiü'n-nezâir'i. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.
- Erünsal, İ. E. (1981). Türk edebiyatı tarihinin arşiv kaynakları I: II. Bayezid devrine ait bir inamat defteri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, 10-11, 303-342.
- Genç, V. (2014). Acemden Rum'a: İdrîs-i Bidlîsî'nin hayatı, tarihçiliği ve heşt behiştin II. Bayezid kısmı. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Gıynaş, K. A. (2014). Pervâne Bey mecmuası (Cilt 1-2-3). Akademik Kitaplar.
- Gök, İ. (2014). Atatürk kitaplığı M.C. O.71 numaralı 909-933/1503-1527 tarihli in'âmât defteri (transkripsiyon-değerlendirme) [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- İnalcık, H. (2003). Şair ve patron. Doğu Batı Yayınları.
- İnalcık, H. (2016). Has-bahçede 'ayş u tarab, nedimler şairler mutribler. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İpekten, H., Kut, G., İsen, M., Ayan, H. & Karabey, T. (2017). Heşt bihişt. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>
- İsen, M. (1994). Kühül'-ahbâr'ın tezkire kısmı. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kahraman, S. A. (1996). Mehmet Süreyyâ sicill-i Osmânî. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kılıç, F. (2018). Meşâ'irü'ş-şu'arâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-210485/asik-celebi-mesairus-suara.html>
- Köksal, M. F. (2017). Mecma'u'n-nezâ'ir. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html>
- Kubbealtı Lugati (t.y.) Kemâl. Erişim tarihi: Mayıs 15, 2021, <http://lugatim.com/>
- Kubbealtı Lugati (t.y.) Zuhûr. Erişim tarihi: Mayıs 15, 2021, <http://lugatim.com/>
- Küçükdağ, Y. (2001). "Karamânî Mehmed Paşa." Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (s. 449-451). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/karamani-mehmed-pasa>
- Mehmed Fahreddin Efendi (1847). Gülzâr-ı İrfân. Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi, No: 1923.
- Okur Meriç, M. (1997). Cem Sultân cemşid ü hurşid. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Özer, İ. (2012). Mecmû'a-i nezâ'ir (Hasan Hüsnü Paşa No: 1031) (Vr. 50b-100a) inceleme-tenkitli metin. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Parmaksızoğlu, İ. (1979). Hoca Sadettin Efendi, tâcüt-tevârih IV. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Redhause, J. W. (1890). Turkish and English lexicon. American Mission.
- Reindl-Kiel, H. (2004). "Mesih Paşa." Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (s. 309-310). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesih-pasa>
- Samancı, M. (2013). Mecmû'a-i nezâ'ir (vr. 150b-250a) (süleymaniye kütüphanesi H. Hüsnü Paşa 1031) inceleme - tenkitli metin [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Sevgi, A. & Sevindik, H. (2016). Cezerî Kâsım Paşa Sâfi divanı. Palet Yayınları.
- Sungurhan Eydurhan, A. (2008). Beyânî tezkîretü'-şu'ârâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>
- Sungurhan Eydurhan, A. (2009). Kınalızâde Hasan Çelebi tezkîretü'-şu'ârâ. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/Kınalızâde-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html>
- Şemseddin Sami (1314). Kamus-ı Türkî. İkdâm Matbaası.
- Tarlan, A. N. (1963). Necati Beg divanı. Milli Eğitim Basımevi.
- Turan, Ş. (1994). "Dâvud Paşa, Koca." Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (s. 37-38). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/davud-pasa-koca>
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı tarihi 2. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yakupoğlu, C. (2010). II. Bayezid'in oğlu şehzâde Mahmud'un hayatı ve faaliyetleri. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 319-339.